

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پیرامون موسیقی مباحث متنوعی مطرح است در شماره قبل دیدگاه مراجع عظام تقلید و برخی از أدله حرمت موسیقی مطرح گردید ، در این شماره عناوین فقهی دیگری بررسی می گردد .

ملاک حرمت چیست ؟

سؤال : آیا معیار حرمت موسیقی فقط مطرب و لهوی بودن آن است یا این که میزان تحریک و تهییج آن هم تأثیر دارد و اگر باعث حزن و گریه شنونده شود چه حکمی دارد . . . ؟
مقام معظم رهبری : ملاک آن ملاحظه کیفیت نواختن موسیقی با در نظر گرفتن همه خصوصیات و ویژگی های آن است و این که از نوع موسیقی مطرب و لهوی مناسب با مجالس لهو و گناه باشد . هر موسیقی که به حسب طبیعت خود از نوع موسیقی لهوی باشد حرام است اعم از این که مهیج باشد ، یا خیر و موجب ایجاد حزن و اندوه و حالات دیگر در شنونده بشود یا خیر . . . !

سؤال : کثیراً سؤال پیرامون موسیقی محلله و موسیقی محرّمه می شود ، آیا می توانیم بگوییم : همانا موسیقی ای که غرائز جنسی شهوانی را بر می انگیزد و بر ابتذال و عشق بازی تشویق می کند موسیقی محرّمه است .

و موسیقی ای که موجب آرامش اعصاب می شود یا راحتی در نفس ایجاد می کند یا موسیقی ای که در اثناء فیلم عادتاً پخش می شود تا تأثیر صحنه را در نفوس زیاد نماید یا موسیقی ای که همراه بازی های ورزشی ، در اثناء تمرین ورزشی پخش می شود یا موسیقی ای که صحنه معینی را همراه ملالت و افسردگی و دلسردی از آن مجسم می کند یا موسیقی ای که باعث شور و هیجان می شود موسیقی محلله هستند ؟

جواب از آیت الله سیستانی : موسیقی محرّمه موسیقی ای است که مناسب مجالس لهو و لعب باشد ، هر چند باعث تحریک غریزه جنسی نشود ، و موسیقی محلله موسیقی ای است که مناسب آن مجالس نیست ، هر چند باعث آرامش اعصاب نشود مثل موسیقی ارتش و تشییع جنازه^۲.

سؤال : فرق بین موسیقی لهوی و موسیقی ای که باعث آرامش خاطر می شود چیست ؟ یا فرق بین موسیقی لغو و بیهوده و موسیقی ای که باعث برطرف شدن غم و اندوه می شود چیست ؟

آیات عظام خوئی و تبریزی : هیچ کدام از این موارد ملاک نیستند ، بلکه ملاک در حرمت ، مناسب بودن صوت حنجره و دهان یا اصوات ابزار موسیقی با مجالس اهل لهو و طرب و متداول بین آنان در مجالسشان است ، پس اگر کیفیت صوتی یا ابزار صوتی از این قبیل باشد حرام است ، هر چند هدف برطرف شدن غم و اندوه و آرام کردن خاطر باشد^۳.

^۲ . الفقه للمعتبرین ص ۳۲۵ س ۵۵۷ .

^۳ . صراط النجاة ج ۲ مسائل فی الغناء و الموسيقى و الرقص ص ۵۸ و ۵۹ س ۱۵۳ .

سؤال: مبانی فقهی حرمت موسیقی و معیار تعیین مصداق موسیقی مطرب چیست؟

جواب از آیت الله بهجت: ملاک حرمت اطراب شأنی است که معمولاً در زدن با آلات و ابزارهای آن مطرب شأنی می‌شود و علامت آن غلبه مقرونیّت آن‌ها با محرّمات دیگر است.^۴

سؤال: اگر نی و چنگ و تار به نحوی نواخته شود که حالت طرب ایجاد نکند، آیا گوش دادن به آن جایز است؟

جواب از آیت الله تبریزی: اگر نواختن آن‌ها لهوی باشد، گوش دادن آن جایز نیست.^۵

سؤال: ملاک حرمت موسیقی، مطرب یا لهوی بودن آن است؟

جواب از آیت الله تبریزی: نواختن موسیقی لهوی و گوش دادن به آن حرام است.

و مقصود از موسیقی لهوی، موسیقی مناسب با مجالس خوشگذرانی است. در حرمت موسیقی، مطرب بودن فعلی شرط نیست، موسیقی لهوی از هر نوعی که باشد حرام است.^۶

سؤال: مدتی است پیرامون موسیقی تحقیقاتی را آغاز نموده، لکن به مشکلی برخوردیم، که تاکنون برایم حل نشده است. بنده به لحاظ عقلی نتوانستم خود را قانع کنم، که

۴. استفتائات از محضر آیت الله بهجت ج ۴ ص ۵۲۰ س ۶۳۱۱.

۵. استفتائات جدید ج ۲ ص ۲۰۵ س ۹۳۰.

۶. استفتائات جدید ج ۲ ص ۲۱۲ س ۹۵۹.

اسلام مطلق موسیقی را حرام کرده باشد . و اگر چنین است ، باید ملاک و معیاری داشته باشد . این بود که به کتب فقهی و فتاوی بعضی از علمای بزرگوار مراجعه نمودم ، متوجه شدم که در مورد حرمت موسیقی ، اختلاف نظر وجود دارد . از ظاهر عبارت شیخ در مکاسب به دست می آید که ایشان موضوع حرمت را لهو می داند ، اما بعضی از بزرگواران ، خصوصاً امام راحل طرب را معیار آن ذکر می کنند . با توجه به مطالب بالا ، خواهشمند است بیان فرمایید :

آیا حرمت موسیقی به خاطر مطرب بودن است ، که بر اثر مرور زمان (مثل شطرنج) تغییر پیدا کرده و تبدیل به لهو شده است ؟ یا از همان ابتدا موضوع و عنوان حرمت موسیقی ، لهو بوده و هست ؟ در این صورت نظر علمای بزرگوار مبنی بر مطرب بودن را چه طور توجیه می کنید ؟

جواب از آیت الله مکارم شیرازی : بعید نیست آن چه فقها و مراجع در این زمینه می گویند ، غالباً به یک ریشه بازگردد ، هر چند اختلافی در الفاظ آنها وجود دارد و آن همان است که ما قبلاً گفته ایم : آهنگ‌هایی وجود دارد که در مجالس فساد نواخته می شود ، و در کنار آن غالباً هرزگی‌های دیگر وجود دارد ، آهنگ‌هایی که گاهی از آن به موسیقی مبتذل ، و گاه فساد انگیز ، و گاه مطرب ، تعبیر می شود . این آهنگ‌ها هر جا ، و با هر محتوایی باشد ، حرام است . ولی آهنگ‌های دیگری هست که چنین نیست ، مانند آهنگ‌های معروفی که اشعار مختلف مذهبی ، مرثیه‌ها و موزیک‌های نظامی و ورزشی با آن نواخته می شود ،

این‌ها حرام نیست ، چرا که در تعریف قسم اول نمی‌گنجد . البته مصادیق مشکوکی هم وجود دارد که به درستی شناخته نمی‌شود که آیا از قسم اول است ، یا از قسم دوم ؟ و نظر به این که در شبهات تحریمیه مصادیق اصل بر براءت می‌باشد ، در مصادیق مشکوک ، براءت جاری می‌شود.^۷

ملاک تشخیص موسیقی مطرب

سؤال : لطفاً بفرمایید چگونه می‌توان موسیقی مطرب را از غیر مطرب تشخیص داد به خصوص این که عرف مردم نسبت به یک موسیقی اختلاف دارند ، بعضی که موسیقی را قبلاً شنیده‌اند مثلاً می‌گویند مطرب است و برخی دیگر که آن را نشنیده‌اند آن را غیر مطرب می‌دانند ، در هر صورت تکلیف در صورت اختلاف چیست ، آیا شنیدن این گونه موسیقی‌ها جایز است ؟

آیات عظام مرحوم امام ، مقام معظم رهبری ، اراکی ، فاضل لنکرانی ، سیستانی ، مکارم شیرازی : ملاک در شناخت موسیقی مطرب یا اطمینان خودِ شخص است که بداند موسیقی مطرب است و یا باید به عرف رجوع کند . و در موارد مشکوک ، شنیدن آن مانعی ندارد .

آیت الله تبریزی : ملاک در شناخت موسیقی مطرب ، یا اطمینان خودِ شخص است یا

^۷ . استفتائات جدید ج ۳ ص ۱۵۲ و ۱۵۳ س ۴۵۶ .

این که اهل خبره به او بگویند ، البته در صورتی که شخص دیگری نظر مخالف آن خبره را نگوید . و اما اگر عرف در یک موسیقی اختلاف دارند به گونه‌ای که انسان شک کند مطرب است یا نه ، در این صورت شنیدن آن بنا بر احتیاط واجب جایز نیست .

آیت الله گلپایگانی : به طور کلی هر آن چه بدان موسیقی بگویند شنیدن آن جایز نیست خواه مطرب باشد یا نباشد^۸.

فرق ملاک تشخیص حکم موسیقی و موضوع آن

سؤال : هنر موسیقی ، مبتنی بر اصول و قواعد علمی و تاریخی است ، چرا افراد دین‌دار آشنا با موسیقی ، مرجع تشخیص حکم آن قرار نگیرند ؟

جواب از آیت الله بهجت : مرجع تشخیص حکم در تمام احکام شرعی ، مرجع تقلید جامع شرایط است که بر فهم و استنباط نظر شارع قدرت دارد و در تشخیص موضوعات ، به متخصصین و خبره آن مراجعه می‌شود^۹.

تعریف موسیقی مطرب

سؤال : لطفاً بفرمایید موسیقی مطرب چیست ؟

^۸ . احکام روابط زن و مرد و مسائل اجتماعی آنان ص ۲۲۵ و ۲۲۶ س ۲۹۸ .

^۹ . استفتائات از محضر آیت الله بهجت ج ۴ ص ۵۲۱ س ۶۳۱۵ .

آیات عظام مرحوم امام ، مقام معظم رهبری ، گلپایگانی ، بهجت ، تبریزی ، سیستانی :
موسیقی که مناسب مجالس لهو و لعب باشد .

آیت الله مکارم شیرازی : موسیقی که مناسب مجالس لهو و لعب و فساد باشد .

آیت الله فاضل لنکرانی : موسیقی که مناسب مجالس لهو و لعب باشد یعنی برای انسان حالت
غیر عادی از نظر وجد و نشاط به وجود آورد^{۱۰} .

مطرب و طرب یعنی چه ؟

سؤال : ... مفهوم طرب چیست ... ؟

جواب از آیت الله گلپایگانی : ... برای طرب شرعاً مفهومی مغایر با مفهوم عرفی آن نیست ،
و مفهوم عرفی آن خفت و سبکی و حالت غیر عادی حاصل هنگام آوازه خوانی و رقص و
استعمال آلات لهو است^{۱۱} .

سؤال : در رساله توضیح المسائل امام در قسمت سؤالات متفرقه ، سؤالی شده در رابطه با
طبل و موزیک که در ارتش می‌زنند جایز است یا خیر ؟ و نیز آن چه مرسوم است در
زورخانه‌ها که افراد ضرب می‌زنند ، فرموده‌اید : اگر به نحو مناسب با مجالس لهو و لعب
باشد جایز نیست . و در بعضی از مجلات از حضرت عالی سؤال شده از آهنگ‌هایی که در
رادیو تلویزیون پخش می‌شود ، فرموده‌اید : موسیقی مطرب حرام است و صداهای

^{۱۰} . احکام روابط زن و مرد و مسائل اجتماعی آنان ص ۲۲۵ س ۲۹۷ .

^{۱۱} . ارشاد السائل ص ۱۵۷ قسمتی از سؤال ۵۷۳ .

مشکوک مانع ندارد. و در جای دیگر که سؤال شده چه نوع موسیقی در اسلام حرام است؟ فرموده‌اید: موسیقی مطلقاً حرام است با توجه به این سؤال و جواب‌ها خواهشمند است توضیح کافی بیان فرمایید.

جواب از مرحوم امام: موسیقی مطرب حرام است و صداهای مشکوک مانع ندارد و منظور از تعبیرات ذکر شده یکی است و اختلاف در تعبیر است.^{۱۲}

تعریف مجالس لهو و لعب

سؤال: مجالس لهو و لعب به چه نوع مجالسی گفته می‌شود؟

جواب از آیت الله مکارم شیرازی: منظور مجالسی است که برای عیاشی و هوسرانی و بی‌بند و باری تشکیل شده است.

و به تعبیر دیگر به مجالسی گفته می‌شود که در نزد عرف متشرعه و متدین مجلس گناه محسوب شود، موسیقی‌های مناسب آن حرام است هر چند در مجلس عادی نواخته شود یا به صورت فردی باشد.^{۱۳}

سؤال: منظور از مجالس لهو و لعب چه می‌باشد؟

جواب از آیت الله بهجت: مجالس لهو و لعب، مجالسی است که مناسبت با مجالس اهل

^{۱۲}. استفتائات امام ج ۲ ص ۱۲ و ۱۳ س ۲۷.

^{۱۳}. استفتائات جدید ج ۲ ص ۲۳۱ س ۷۰۴.

فسق و گناه دارد.^{۱۴}

سؤال: معنی لهو و لعب چیست و تشخیص آن با کیست؟

جواب از آیت الله تبریزی: لهو به معنای خوشگذرانی و هر کاری است که انسان را از یاد خداوند متعال غافل نماید و مطلق لهو حرمت ندارد، موسیقی لهوی و گوش دادن به آن حرام است و لعب به معنای بازی و سرگرمی است، بازی با آلات قمار چه با برد و باخت مالی باشد یا بدون آن جایز نیست.^{۱۵}

سؤال: معیار لهو حرام چیست که فقهاء عظام اعلی الله کلماتهم ذکر کرده‌اند استعمال آلات لهو حرام است، و ساز و آواز مخصوص مجالس لهو، حرام است؟

جواب از آیت الله سید محمد شاهرودی: لهو عبارت از افعالی است که در مجالس اهل طرب انجام می‌شود و موجب تلذذ می‌شود و در اغلب افراد سبب طرب و برانگیختن قوای شهویه حیوانیه می‌شود و انسان را از یاد خدا باز می‌دارد که نمی‌توانند اغلب در آن جا به یاد خدا باشند و به امر باطل می‌شتابند و آلات آن لهو است از قبیل مزمار و طبل باقسامه، کبرات، کبر، طنبور، عرطبه، معزف و امثال این‌ها و مراجعه به عرف و لغت نمایید.^{۱۶}

^{۱۴}. استفتائات از محضر آیت الله بهجت ج ۴ ص ۵۲۰ س ۶۳۱۲.

^{۱۵}. استفتائات جدید ج ۲ ص ۲۱۱ س ۹۵۲.

^{۱۶}. استفتائات ص ۴۱۵ س ۱۶۲۴.

تأثیر پذیری و تحریک شرط نیست

سؤال: اگر کسی هیچ آهنگی برای او ایجاد تحریک نکند، گوش فرادادن به آنها چگونه است؟

جواب از آیت الله تبریزی: چنانچه بر آواز یا آهنگی در متعارف مردم، غنا و موسیقی لهوی صدق کند، استماع آن حرام است.^{۱۷}

سؤال: اگر معیار حرمت موسیقی، لهو بودن و مناسبت آن با مجالس لهو و گناه است، پس آوازه‌ها و سرودهایی که باعث ایجاد طرب در بعضی از مردم حتی کودک غیر ممیز می‌شوند چه حکمی دارند؟ و آیا گوش دادن به نوارهای مبتذلی که در آنها زنان به صورت غنا می‌خوانند ولی طرب آور نیستند جایز است؟

جواب از مقام معظم رهبری: چنانچه موسیقی یا آوازی که با ترجیع و طرب همراه است از لحاظ کیفیت یا مضمون یا حالت خاص شخص نوازنده یا خواننده در خلال نواختن یا خواندن از نوع غنا یا موسیقی لهوی مناسب با مجالس لهو و معصیت باشد، گوش کردن به آن حرام است حتی برای کسی که او را به طرب نیندازد و تحریک نکند...^{۱۸}

مسأله از آیت الله بهجت: ... میزان در مطرب بودن، اطراب شانی است نه فعلی و تشخیص آن با خود مکلف است.^{۱۹}

^{۱۷}. استفتائات جدید ج ۱ ص ۲۲۵ س ۱۰۷۷.

^{۱۸}. أجوبة الاستفتائات فارسی ص ۲۵۳ س ۱۱۵۵.

^{۱۹}. توضیح المسائل آیت الله بهجت ضمام مسائل متفرقه ص ۳ قسمتی از م ۲۰.

سؤال: آیا گوش کردن به موسیقی مطرب، اگر خود گوش دهنده، آن حالت به او

دست ندهد، حرام است یا نه؟

جواب از آیت الله صافی گلپایگانی: حرام است.^{۲۱}

سؤال: اگر کسی هیچ نوع آهنگی برای او ایجاد تحریک نکند، گوش دادن او به آهنگها چگونه است؟

جواب از آیت الله فاضل لنکرانی: ملاک نوع مردم است، نه شخص انسان.^{۲۲}

سؤال: معیار صدق موسیقی حرام، شخصی است یا نوعی؟

جواب از آیت الله اراکی: احوط رعایت هر دو ملاک است.^{۲۳}

سؤال: اگر کسی هیچ نوع آهنگی برای او ایجاد تحریک نکند، گوش دادن او به این آهنگها چگونه است؟

مرحوم امام، مقام رهبری و آیات عظام اراکی، فاضل لنکرانی، مکارم شیرازی: ملاک در حرمت موسیقی، مطرب بودن یا نبودن آن است عرفاً، خواه شخص تحریک بشود یا نشود.^{۲۴}

^{۲۰}. مثلاً کسی که عادت به خوردن شراب کرده و با مقدار کم مست نمی‌شود، خوردن یک قطره از شراب هم بر او حرام است، زیرا شأن شراب إسکار و مستی است، موسیقی لهوی نیز چنین است.

^{۲۱}. جامع الاحکام ج ۱ ص ۲۹۶ س ۱۰۱۷.

^{۲۲}. جامع المسائل ج ۱ ص ۲۴۵ س ۹۹۶.

^{۲۳}. استفتائات از محضر آیت الله اراکی ص ۲۵۵ س ۷.

^{۲۴}. احکام روابط زن و مرد و مسائل اجتماعی آنان ص ۲۲۹ س ۳۰۳.

سؤال: آیا معیار حرمت موسیقی فقط مطرب و لهوی بودن آن است یا این که میزان تحریک و تهییج آن هم تأثیر دارد؟ و اگر باعث حزن و گریه شنونده شود، چه حکمی دارد؟

جواب از آیت الله بهجت: مطرب بودن قیدی است که در غنا مطرح است نه در موسیقی. و اصل إطراب شأنی، معیار حرمت است و نیز هر تحریک و تهییجی که سبب فرح یا حزن شود، اما در موسیقی تلہی (نواختن موسیقی لهوی) با آلات معدّه (دستگاهها و ابزار ویژه موسیقی) مطلقاً جایز نیست، بلکه استعمال آنها در غیر لهو هم بنا بر احتیاط واجب جایز نیست.^{۲۵}

سؤال: شنیدن نوارهای ترانه خواننده زن و مرد و نواختن ارگ یا آهنگهای رادیو و تلویزیون، اگر به خود گوش دهنده آن حالت طرب دست ندهد، چه حکمی دارد؟

جواب از آیت الله بهجت: چون میزان در مطرب بودن، إطراب شأنی است نه فعلی، بنابراین در فرض سؤال نیز شنیدن آنها حرام است.^{۲۶}

سؤال: برخی می گویند نوارهای ترانه روی ما تأثیر منفی ندارند، آنها را چگونه ارشاد کنیم؟

^{۲۵}. استفتائات از محضر آیت الله بهجت ج ۴ ص ۵۱۹ ص ۶۳۰۹.

^{۲۶}. استفتائات از محضر آیت الله بهجت ج ۴ ص ۵۲۳ ص ۶۳۲۵.

جواب از آیت الله بهجت : ملاک حرمت ، تأثیر فعلی نمی باشد ، بنابراین در این صورت

نیز آن ها نباید موسیقی گوش کنند^{۲۷}.

سؤال : آیا می توان به استناد این که از مفسده حرام مثل رقص و قمار و شراب و غنا

مصونیت دارم ، مرتکب حرام (شد) ؟

جواب از آیت الله بهجت : هر عمل حرامی دارای مفسده است ، چه فرد آن را درک نماید و

چه متوجه آن نشود ، بنابراین در هر صورت از چنین اعمال حرامی باید پرهیز نمود^{۲۸}.

سؤال : موسیقی که انسان را به تحرک نمی اندازد و در مجالس لهو و لعب استفاده نمی شود ،

آیا حرام است ؟

جواب از آیت الله تبریزی : موسیقی مناسب با مجالس خوشگذرانی ، موسیقی لهوی و حرام

است هر چند در غیر آن مجالس نواخته شود . و در حرمت موسیقی لهوی ، مطرب بودن

فعلی شرط نیست ، همین قدر که موسیقی مناسب مجالس خوشگذرانی باشد نواختن و

گوش دادن به آن حرام است^{۲۹}.

سؤال : حکم موسیقی که برای فرد مهیج نباشد بلکه باعث انبساط خاطر و آرام بخش باشد

^{۲۷} . استفتائات از محضر آیت الله بهجت ج ۴ ص ۵۲۴ س ۶۳۲۹ .

^{۲۸} . استفتائات از محضر آیت الله بهجت ج ۴ ص ۵۲۷ س ۶۳۴۲ .

^{۲۹} . استفتائات جدید ج ۲ ص ۲۰۵ س ۹۳۲ .

را بیان نمایید .

جواب از آیت الله تبریزی : در حرمت موسیقی لهوی ، تهییج و مطرب بودن فعلی شرط نیست ، همین که موسیقی مناسب مجالس خوشگذرانی باشد ، نواختن و گوش دادن به آن حرام است .^{۳۰}

سؤال : اگر کسی هیچ نوع آهنگی برای او ایجاد تحریک نکند ، گوش دادن به آن آهنگها چگونه است ؟

آیت الله تبریزی : گوش دادن به آهنگهای مناسب مجالس خوشگذرانی و لو آن که تحریک فعلی نداشته باشد ، جایز نیست .^{۳۱}

سؤال : . . . باید بگویم که هیچگونه آهنگی نمی تواند مرا از حالت طبیعی خارج سازد ، گوش دادن به نوار موسیقی ، چه با کلام و چه بی کلام ، چه غمگین و چه غیر غمگین ، برای من چه حکمی دارد ؟

جواب از آیت الله مکارم شیرازی : معیار ، افراد و اشخاص نیستند ، بلکه کلیه آهنگهای متناسب با مجالس لهو و فساد برای همه حرام است ، خواه انسان را از حالت طبیعی بیرون ببرد یا نبرد .^{۳۲}

^{۳۰} . استفتائات جدید ج ۲ ص ۲۰۹ س ۹۴۶ .

^{۳۱} . استفتائات جدید ج ۲ ص ۲۱۳ س ۹۶۴ .

^{۳۲} . استفتائات جدید ج ۳ ص ۱۵۳ و ۱۵۴ قسمتی از س ۴۵۷ .

فرق غنا و موسیقی

سؤال: آیا غنا و موسیقی دو مقوله جدا از هم هستند...؟

جواب از آیت الله فاضل لنکرانی: غنا و موسیقی دو مقوله می‌باشند ولی علت حرمت در هر دو یک چیز است و آن ایجاد طرب است.^{۳۳}

سؤال: با توجه به ترویج موسیقی از طرف بعضی مراکز فرهنگی، برخی می‌گویند: غنا حرام است و موسیقی اشکال ندارد، لطفاً فرق بین غنا و موسیقی را بیان فرمایید.

و برخی می‌گویند: موسیقی اصیل و سنتی اشکال ندارد، لطفاً نظرتان را بفرمایید.

جواب از مقام معظم رهبری: غنا خوانندگی مُطرب و مُلهی متناسب با مجالس عیش و نوش است و موسیقی نوازندگی با همان اوصاف است و در حکم با هم فرقی ندارند و هر دو حرام است.^{۳۴}

سؤال: ... موسیقی و غنا چیست؟ و چه تفاوتی با یکدیگر دارند...؟

جواب از آیت الله صافی گلپایگانی: ... غناء عبارت از آوازی است که مشتمل بر ترجیع و صوت و طرب‌انگیز و مناسب با مجالس طرب باشد و موسیقی‌گاه بر غناء و گاه بر آلات مختلف موسیقی مانند تار، سنتور، دف و غیره اطلاق می‌شود.^{۳۵}

^{۳۳}. جامع المسائل ج ۱ ص ۲۴۲ قسمتی از س ۹۷۹.

^{۳۴}. مسائل جدید ج ۱ ص ۴۷ و ۴۸.

^{۳۵}. جامع الاحکام ج ۱ ص ۲۹۰ و ۲۹۱ قسمت الف از س ۹۹۹.

تذکر: برای بررسی تعریف غنا و برخی از احکام آن به نشریه پیام دین با عنوان غنا می‌توانید مراجعه بفرمایید.

موسیقی مشکوک

بین دو جاده موسیقی حلال و حرام جاده وسیع سوّمی است که آن را موسیقی مشکوک نامند. برای کسی که تعریف فقهی موسیقی حرام و معنی لهُو را می‌داند گوش دادن به آن‌ها به نظر معروف فقهی حرام نیست ولی خلاف احتیاط استحبابی است^{۳۶} و بهتر ترک آن است. مثلاً اگر جاده و راه در کنار دره‌ای عمیق باشد فرد عاقل دقیقاً روی لبه دره راه نمی‌رود زیرا خطر سقوط وجود دارد و احتیاط شرط عقل است و چند متر از دره فاصله می‌گیرد. یا مثلاً قسمتی از دو غذا با هم مخلوط شده‌اند، یکی سمّی و دیگری غیر سمّی یا یکی نجس و دیگری پاک است، انسان عاقل از قسمت پاک و غیرسمّی می‌خورد و از خوردن قسمت مخلوط که مشکوک است اجتناب می‌کند.

قیامت را روز حسرت نامیده‌اند و در روایت است^{۳۷} روز قیامت وقتی که به بنده، ساعاتی را که در آن خوابیده یا مشغول به یکی از مباحات دنیا شده نشان دهند آن قدر افسوس و حسرت می‌خورد که می‌توانست آن ساعات را از حسناتی که ثوابش قابل توصیف نیست بپرکند و نکرد.

^{۳۶}. البته بعضی از مراجع محترم احتیاط واجب در ترک گوش دادن به موسیقی‌های مشکوک دارند آن‌چنان‌که خواهد آمد.

^{۳۷}. بحارالانوار ج ۷ ص ۲۶۲ ح ۱۵.

حکم موسیقی مشکوک

آیت الله مکارم شیرازی: ... در مصادیق مشکوک، اصل برائت است و احتیاط مستحب اجتناب است.^{۳۸}

سؤال: چگونه شناخته می‌شود که غناء یا موسیقی، مناسب اهل لَهو و طرب هست یا نه؟
و در صورت شک که آیا از مصادیق لَهو است یا خیر، حکم چیست؟
و در شناخت آن بر چه کسی اعتماد می‌شود؟

آیت الله خویی: بر عرف اعتماد می‌شود و مشکوک آن محکوم به عدم حرمت است.

آیت الله تبریزی: احتیاط واجب اجتناب از آن است.^{۳۹}

سؤال: حکم موسیقی مشکوک چیست؟

مقام معظم رهبری: بر فرض شک، محکوم به حلیت است.^{۴۰}

مرحوم امام: موسیقی مطرب حرام است و صداهاى مشکوک مانع ندارد و تشخیص با عرف است.^{۴۱}

سؤال: بعضی از سرودهایی که از صدا و سیمای جمهوری اسلامی پخش می‌شود آهنگ‌های تندی دارد که حتی انسان را از حالت طبیعی خارج می‌کند، شنیدن این نوع

^{۳۸}. استفتانات جدید ج ۱ ص ۱۵۲ س ۵۲۰.

^{۳۹}. صراط النجاة ج ۲ مسائل فی الغناء و الموسيقى و الرقص ص ۵۹ س ۱۵۵.

^{۴۰}. توضیح المسائل مراجع ج ۲ ص ۸۰۹ متفرقات و خاصة الموسيقى وآلاتها س ۳.

^{۴۱}. استفتانات امام ج ۲ ص ۱۴ س ۳۱.

سرودها چه حکمی دارد؟

و آیا شنیدن کلیه آهنگ‌هایی که از رادیو پخش می‌شود موافق شرع است...؟
مرحوم امام و آیت الله فاضل لنکرانی: موسیقی مطرب حرام است و صداهای مشکوک مانع ندارد.^{۴۲}

سؤال: تشخیص معیار لهو بودن غنا بر عهده کیست؟

جواب از آیت الله صافی گلپایگانی: آلات لهو که بیشتر شناخته شده هستند و آواز غنا را هم بیشتر تشخیص می‌دهند. بلی اگر در موردی شک کرد که آواز غنا است یا نه برای کسی که معنی غنا و لهو را می‌داند، شنیدن آن حرام نیست ولی خلاف احتیاط است.^{۴۳}

سؤال: حکم غناء مشکوک یا موسیقی مشکوک چیست؟

جواب از آیت الله سیستانی: در شبهات مصداقی برای کسی که تعریف غناء و آن چه در حکم غناء است را می‌داند، شنیدن آن حرام نیست.^{۴۴}

سؤال: در صورت شک در این که موسیقی مناسب مجالس لهو و طرب است یا نه، حکم چیست؟

آیت الله خویی: در صورت شک در موضوع، حرمت ندارد.^{۴۵}

^{۴۲} . استفتائات امام ج ۲ ص ۱۷ س ۴۰ . جامع المسائل آیت الله فاضل لنکرانی ج ۱ ص ۲۴۵ س ۹۹۹ .

^{۴۳} . جامع الاحکام ج ۱ ص ۲۹۰ س ۹۹۷ .

^{۴۴} . برگرفته از منهاج الصالحین آیت الله سیستانی ج ۲ م ۲۰ و الفقه للمغتربین آیت الله سیستانی ص ۳۲۳ م ۵۵۲ .

^{۴۵} . صراط النجاة ج ۲ مسائل فی الغناء و الموسيقى و الرقص ص ۶۴ س ۱۷۲ .

سؤال: راه تشخیص موسیقی حلال از حرام چیست؟ اگر عرف مردم است، گاه نظرات مختلف می‌شود، کسی که آن را شنیده می‌گوید: این موسیقی مناسب مجلس طرب و لهو نیست و کسی که آن را نشنیده، آن را مناسب می‌داند.

آیا قاعده‌ای هست که در حال اختلاف به آن رجوع کنیم؟

آیا باید احتیاط نمود و از آن اجتناب کرد یا خیر...؟

آیت الله خویی: ملاک در موضوع حرام دو امر است:

۱. اطمینان خود شخص مکلف به این که موسیقی موجود از نوع حرام است.

۲. تشخیص اهل خبره بدون معارض.

و زمانی که اهل عرف در تشخیص مختلف شوند و موسیقی مشکوک باقی ماند که از کدام نوع است، گوش دادن به آن حرام نیست، همچنین اگر در نزد شخص موسیقی مشکوک باشد، بدون رجوع به عرف محکوم به عدم حرمت است...

آیت الله تبریزی: زمانی که موسیقی مشکوک باشد از کدام نوع است احتیاط وجوبی در اجتناب از آن است.^{۴۶}

سؤال: گوش کردن برخی موسیقی‌ها که مشخص نیست آیا موسیقی است یا نیست و مشکوک است که آیا در مجالس خوشگذرانی استفاده می‌شود یا خیر، چه حکمی دارد؟

^{۴۶}. صراط النجاة ج ۲ مسائل فی الغناء و الموسيقى و الرقص ص ۵۵ و ۵۶ س ۱۴۳.

آیت الله تبریزی: احتیاط در ترک است تا مقدمه بر ترک حرام شود^{۴۷}.

موسیقی حلال^{۴۸}

سؤال: آیا موسیقی حلال نیز وجود دارد، موسیقی آرام چه وجهی دارد؟

جواب از آیت الله بهجت: اگر با آلات و ابزار لهو باشد، صورت حلال ندارد^{۴۹}.

سؤال: آیا موسیقی حلال داریم یا این که تمام موسیقی ها حرام است؟

جواب از آیت الله خویی: موسیقی که مناسب مجالس لهو و باطل باشد حرام است و غیر این

نوع موسیقی حرام نیستند^{۵۰}.

سؤال: آیا نوعی از انواع موسیقی وجود دارد که گوش دادن به آنها جایز باشد؟

و معنی کلامتان که در جواب بعضی از استفتائات وارد شده که فرموده‌اید موسیقی که

مناسب با مجالس لهو است فقط حرام می‌باشد، چیست؟

جواب از آیت الله خویی: در کلام ما ابهامی وجود ندارد و روشن است و مراد ما از موسیقی

مناسب مجالس لهو، موسیقی‌هایی است که در رادیوهایی که لهو را پخش می‌کنند به کار

^{۴۷}. استفتائات جدید ج ۲ ص ۲۰۵ س ۹۳۱.

^{۴۸}. در این که موسیقی حلال داریم یا خیر، باید دیدگاه‌های مختلف ملاحظه شود، به نشریه پیام دین با عنوان موسیقی ج ۵ مراجعه فرمایید.

^{۴۹}. استفتائات از محضر آیت الله بهجت ج ۴ ص ۵۲۳ س ۶۳۲۷.

^{۵۰}. استفتائات پرسش و پاسخ از محضر آیت الله خوئی ص ۲۵۴ س ۸۴۸.

برده می‌شود و اما اگر موسیقی در سرودها به کار برده شود مثل موسیقی‌هایی که در ارتش رایج و مرسوم است، آنان اشکالی ندارد.^{۵۱}

صدای پرندگان

سؤال: نفوس بالطبع به اصوات زیبای بعضی از پرندگان تمایل دارند. اگر نفس از شنیدن این اصوات شاد شود... حکمش چیست؟

آیات عظام خویی و تبریزی: گوش دادن به اصوات طبیعی پرندگان اشکال ندارد...^{۵۲}

فرق موسیقی طبیعی و غیر طبیعی

موسیقی بر دو نوع است: موسیقی طبیعی و موسیقی غیر طبیعی (مصنوعی).

موسیقی طبیعی: این موسیقی عبارت است از صدای دلنواز ریزش آبشارها، آوای روح پرور بلبل، قمری و عندلیب^{۵۳}، ترانه دلربای کبک و هزارستان، نوای نغز^{۵۴} پرندگان، نغمه مسرت بخش جویبارها، صدای فرح بخش شاخه‌های درختان به هنگام وزش باد. این اصوات و آهنگ‌ها نه تنها دور از صدمه و آسیب و زیان است بلکه نیروی تفکر و تعقل را

^{۵۱}. استفتائات پرسش و پاسخ از محضر آیت الله خوئی ص ۲۵۴ س ۸۴۹.

^{۵۲}. صراط النجاة ج ۲ المسائل المتعلقة بحياة الانسان المعاصر ص ۴۰۸ و ۴۰۹ س ۱۳۵۶.

^{۵۳}. بلبل، هزارستان.

^{۵۴}. خوب، نیکو، لطیف، بدیع.

زیاد می‌کنند و خستگی‌های دماغی^{۵۵} را نیست و نابود می‌سازند و انسان را خوشحال و با نشاط و سر حال می‌نمایند .

آهنگ‌های مصنوعی : آهنگ‌های مصنوعی عبارت از همان اصواتی است که دست بشر آن را به وجود می‌آورد ، به وسیله وسائلی از قبیل ویولن ، ترومپت ، گیتار ، آکوردتون ، تار ، سنتور ، تنبور و غیره ایجاد می‌شود .

اصواتی که توسط این آلات و غیره به وجود می‌آیند انسان را زمانی راهی وادی حزن و غم و اندوه می‌کنند و گاهی به حد افراط غریق نشاط می‌سازند و باعث می‌شوند که انسان ، گذشته را فراموش و فکرش از ماجراهای اطراف منحرف گردد و در نتیجه نیروی تفکر و تعقلش نیست و نابود می‌شود ...^{۵۶}

ادامه مطلب در نشریه پیام دین با عنوان موسیقی ج ۷

^{۵۵} . دماغ : مغز ، سر .

^{۵۶} . ساز و آواز ص ۵ و ۶ .

فهرست

- ۱ ملاک حرمت چیست؟
- ۵ ملاک تشخیص موسیقی مطرب
- ۶ فرق ملاک تشخیص حکم موسیقی و موضوع آن
- ۶ تعریف موسیقی مطرب
- ۷ مطرب و طرب یعنی چه؟
- ۸ تعریف مجالس لهُو و لعب
- ۱۰ تأثیر پذیری و تحریک شرط نیست
- ۱۵ فرق غنا و موسیقی
- ۱۶ موسیقی مشکوک
- ۱۷ حکم موسیقی مشکوک
- ۲۰ موسیقی حلال
- ۲۱ صدای پرندگان
- ۲۱ فرق موسیقی طبیعی و غیرطبیعی

تذکر:

منابع تفصیلی موسیقی ج ۶ در انتهای موسیقی ج ۸ ذکر گردیده است.